

Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

АВТОРЕФЕРАТ

наукової роботи на здобуття кваліфікації магістра

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНО КОРЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки 6 курсу 641 групи
Спеціальності 035 – Філологія
Спеціалізації 035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) – англійська

Пачос А. В.

Керівник: к. філол. н., доцент б.в.з.

Кисельова К. В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Рецензент: к. пед. н., доцент Запорожець Г. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Спроможність мови тією чи іншою мірою формувати сприйняття іншого, людських відносин, сприйняття природного та матеріального світів помітили ще до того, як Гарі Хойджер увів термін "гіпотеза Сепіра-Ворфа", і навіть до того, як Аристотель в "Поетиці" зауважив про вплив стилю висловлювання на бачення предмету мовлення. Варто лиш набрати запит "прислів'я про слово" в пошуковому рядку, щоб почати десятки прикладів того, як ставлення до форми та змісту сказаного як до впливових сформувалось задовго до сьогоденних суперечок про політичну коректність, про її вираження в мові, що турбують "західний світ", будучи лише одним фронтом боротьби між ліберальними та консервативними течіями. Хоча строга версія гіпотези лінгвістичної відносності спростована, використання політично коректної мови (ПКМ) як засобу боротьби з ксенофобією та з несправедливостями цього світу стає предметом чималих дискусій, які дуже часто перетинають межі лінгвістичних учень.

Політична коректність (ПК) – термін, що використовується для позначення комплексу особливостей використання мови, певних політичних ідей та типу поведінки. Політична коректність – це також спроба як найбільш зменшити дискримінацію та, конкретніше, її вияви у мові, за ознаками статевої, етнічної приналежності, орієнтації, інвалідності, віку та іншим.

Актуальність дослідження зумовлена такими чинниками: зростанням інтересу до політично коректної мови як явища сучасного медіа-дискурсу; розповсюдженістю дискусій щодо її уживання на просторі Інтернету; культурологічним аспектом у розумінні політично коректної мови; її значенням та порядком застосування, а також необхідністю наукового підходу до цього явища і розповсюдженістю дискусій щодо концепту та нестачею лінгвістичного підходу до політичної коректності.

Об'єктом дослідження є політично коректна мова як лінгвокультурний та лінгвістичний феномен.

Предметом дослідження є способи творення політично коректної лексики, а саме семантичні трансформації, які зумовлюють перехід мовних одиниць із неполіткоректних до політкоректних.

Метою роботи є виявити й описати семантичні трансформації, що зумовлюють творення політкоректних мовних одиниць.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

- 1) розкрити сутність поняття "політично коректна мова" та визначити її місце в межах сучасного англomовного медіа-дискурсу;
- 2) розглянути сутність перетворення значення в ПКМ та способи якими це досягається;
- 3) з'ясувати співвідношення на семантичному рівні політично коректних виразів та їх протилежностей;
- 4) з'ясувати місце лінгвокультурологічного компонента в перетворенні значень на політкоректні.

У дослідженні було використано такі **методи**: методи контекстуального і стилістичного аналізу (для виявлення способів перетворення значень на політично коректні), метод кількісного аналізу (для визначення найбільш характерних способів) та описовий метод (для систематизованого викладу результатів аналізу).

Матеріалом дослідження послуговувало 150 одиниць політично коректної лексики, дібраних із мовних рекомендацій Університету Нью-Гемпшира, Управління у справах інвалідності Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та Американської психологічної асоціації.

Наукова новизна роботи визначається спробою конкретизації та систематизації лінгвістичних способів творення політично коректної лексики.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження сприятимуть доповненню комплексного вивчення лексико-семантичної системи англійської мови.

Практична цінність одержаних результатів полягає у можливості їхнього використання у подальших дослідженнях цього явища, зокрема, на матеріалі

інших мов. Крім того, результати аналізу можна застосовувати під час розгляду таких лінгвістичних проблем, як семантичні трансформації, розвиток мови, переклад полікоректної лексики тощо.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (94 позиції, із них 53 – англійською мовою) і додатків. Загальний обсяг роботи – 89 сторінок, основний зміст викладено на 79 сторінках.

Апробація роботи. Часткові результати досліджень відображено у науковій публікації ЧНУ ім. Петра Могили у науково-дослідницькому журналі «Студентські наукові праці: Могилянські читання» що видаються в ЧНУ ім. Петра Могили.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, зазначена мета та завдання, які ми досягаємо у кожному розділі, вказано на об'єкт, предмет роботи загалом, окреслені методологічні засади магістерської роботи, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію наукового дослідження магістерської роботи.

У перших двох розділах ми розглянули історію вживання терміну "ПКМ" та його аспекти в контексті евфемізації, зіставивши ці два явища. Основоположні принципи, які керують використанням та утворенням евфемізмів (принцип відстані, принцип відносності та принцип приємності) можуть також використовуватись для розгляду політично коректної мови (далі ПКМ). Евфемізми слугують базисом для розгляду семантичного аспекту ПКМ в цій роботі, але арсенал інструментів та механізмів, що лежать в основі евфемізації набагато ширший, ніж лінгвістичний арсенал ПКМ.

Розділ 1 присвячений вивченню історії вживання терміну ПКМ та обґрунтуванню його вибору.

В **другому розділі** ми розглядаємо евфемізацію як основний інструмент ПКМ та теоретичні засади вивчення ПКМ в лінгвістиці.

В першу чергу було досліджено функції, що їх виконують евфемізми та співставленні із функціями евфемізмів. Функції ПКМ вписуються в більш загальні функції евфемізмів, при цьому вони стосуються, загалом, конкретних груп людей, тоді як евфемізми необмежені в цьому питанні. Також останні, на відміну від ПКМ, прямо не намагаються перешкоджати рефлексивному вживанню слів.

Наступним кроком стало виявлення способів, що лежать в процесі евфемізації. Арсенал інструментів та механізмів евфемізації набагато ширший, ніж лінгвістичний арсенал ПКМ. Так, ПКМ залучає синтаксис та клас займенників, які не вживаються для евфемізації. З іншого боку, ми не знайшли

прикладів, де б трансформація політично некоректних слів в їх коректні аналоги керувалась би фонетичними модифікаціями чи підміною запозичених слів.

В магістерській роботі також використані ідеї Беатріс Сесілі Уоррен, зокрема, її класифікацію евфемізмів на основі їх структурних (типи словотворення, фонетичні зміни, запозичені слова) та семантичних способів творення.

Підрозділ, який присвячено типології евфемізмів та їхньому зв'язку з ПКМ надав необхідні знаряддя для дослідження трансформацій в ПКМ. Евфемізація – найважливіший її інструмент та, на нашу думку, багато зі способів формування евфемістичних виразів будуть перетинатися з тими, що ми виявимо в ПКМ.

У підрозділі критично проаналізовано наукові погляди та теорії Го Ци, а саме класифікацію евфемізмів за семантичною ознакою. Так, їх можна розділити на традиційні евфемізми та стилістичні евфемізми. Під традиційними мається на увазі непряме вираження мовних табу. Як і негативні евфемізми, вони були створені для полегшення розмов з приводу смерті, хвороб, інтимного життя та ін. – в деяких культурах відрите та безпосереднє згадування чи звернення до цих тем було заборонено

У підрозділі під назвою "Основоположні принципи евфемізації та ПКМ" представлені та розглянуті основні принципи евфемізації, визначені Го Ци та їх зв'язок з ПКМ .

Евфемізми можуть приймати різні форми, при цьому, незалежно від їх типу, за Го Ци, вони мають три основні принципи формування: принцип відстані, принцип приємності та принцип відносності. У сучасному західному суспільстві використання евфемізмів зазвичай є тим, що треба робити, і образлива мова (дисфемізми) призводять до розриву "соціального договору". Багато з евфемізмів – це альтернатива словам або виразам, що в усному / писемному мовленні недоречні в певний момент говоріння / письма. ПКМ переносить цю регулюючу функцію на рівень вище.

Створення евфемізму, по суті, базується на психологічному дистанціюванні: люди ідентифікують мовні знаки з їх референтами, табу речами, на які вони посилаються. Для усунення такого роду асоціації збільшується відстань між знаками та їх референтами, що може бути досягнуто шляхом створення нових знаків замість старих. У результаті з'являються нові мовні знаки, відстань яких до референта значно більша

У підрозділі **"Кругообіг евфемізмів та ПК термінів у мові"** проаналізовано процес під назвою **"the euphemism treadmill"**, введений Стівеном Пінкером в його книзі 2003 року **"The Blank Slate"**. **"The euphemism treadmill"** позначає шлях яким слова введені для заміни образливих, із часом самі набувають такого статусу. Зустрічається думка, що теперішні політично коректні терміни також пройдуть ці три стадії та дадуть дорогу новим евфемізмам. Дослідники зауважують, що проблема з бажанням політично коректної мови витіснити всі образливі терміни з ужитку, можливо, полягає в тому, що ПКМ намагається вирішити проблему набування словами негативної конотації, заборонаю точних дескрипторів.

У розділі **III магістерської роботи "Семантичні трансформації як основа творення політично коректної лексики"** представлено результати лінгвістичного аналізу 150 лексичних одиниць ПКМ в англійській мові.

Підрозділ 3.1. ("Семантичні трансформації на синтаксичному рівні") надає інформацію про основний механізм семантичних трансформацій, аналізованих у цьому підрозділі – принцип **"people first"**. Говорячи загально, суть його полягає в тому, щоб ставити пацієнта перед його хворобою.

Головною зміною на синтаксичному рівні лексичних одиниць ПКМ є перехід від премодифікації до постмодифікації, тобто означення змінює свою позицію по відношенню до іменника. В основному такі іменникові словосполучення (NP (noun phrase)) складаються з прийменникової фрази (PP (prepositional phrase) (починається частіше всього з *with*, інколи з *who*)), якій передуює детермінативна фраза (DP (determiner phrase)), хоча в наших прикладах детермінатив відсутній. Детермінативна фраза включає артикль / нульовий

артикуль та іменник. В малій кількості випадків прикметникова фраза (AD (adjectival phrase)) перетворюється на прислівникову фразу (AdvP (adverbial phrase)).

В наступній частині роботи досліджено семантичні зміни, що торкаються політично коректних назв етнічних груп.

У політично коректній лексиці на позначення етнічних груп ми не бачимо розширення, звуження чи інверсії значення, які є характерними для евфемізмів. Якщо керуватись класифікацією засобів евфемізації Беатріс Сесілії Уоррен, то найближчою тут є імплікація, тобто вживання віддалено синонімічного слова.

У підрозділі 3.2.4. розглянуто гендерно марковані лексичні одиниці ПКМ. Найчастішим способом перетворення гендерно маркованої лексики на нейтральну, політкоректну є прибирання афіксів (-ess; -enne; -ette; -man; -father.), що виражають рід, що також автоматично розширює значення лексичної одиниці.

Замінюватись назви професій виражені одним словом також можуть на словосполучення, в яких їх друга частина не виражала б статі робітника (mailman → post worker). Схожий процес ми бачили у випадку steward / stewardess / flight attendant.

Іншою думкою з приводу нейтральних щодо статі найменувань професій є те, що вони повинні більшою мірою вживатись по відношенню не стільки до конкретної, скільки до абстрактної людини, наприклад, в описі вакансії.

Крім афіксів для узагальнення значення використовуються закінчення. Іменники, що закінчуються на "-er", часто утворені від дієслів, щоб позначити виконувача певної дії. Сюди ж належать закінчення "-or", "-ar". Більшість слів з такими закінченнями не виражають статі та застосовуються для створення нейтральності (barman → bartender, sculptress → sculptor). Назви із закінченням "-ess" зменшуються до "-er", бо багато жіночих іменників із суфіксом "-ess" вважаються зневажливими, образливими або політично некоректними (наприклад, "negress", "trampess"). Часто слова, утворені за їх допомогою,

застарілі – "huntress", "seamstress", "songstress" були вживаним починаючи з XIV століття.

Таким чином, найчастішим способом перетворення гендерно маркованої лексики на нейтральну, політкоректну є прибирання афіксів, що виражають рід, що також автоматично розширює значення лексичної одиниці.

Наступний підрозділ розглядає лексику на позначення обмеженості можливостей. Головними способами творення ПКМ в цьому підрозділі виступають уточнення значення, його інверсія, як наприклад в "differently abled" та "non-disabled". Подекуди зустрічається синонімізація ("disabled").

Також було досліджено чому субстантивовані прикметники вважаються політично некоректними, коли вживаються в референції до людей з обмеженими можливостями.

Останній підрозділ (3.2.6.) відведено для ПК лексики на позначення віку, ваги та соціального класу людини.

Отже, ми встановили, що в більшості випадків основою трансформації значення між політично коректними та політично некоректними лексичними одиницями є евфемізація, яка сама по собі може досягатись різними механізмами.

У **висновках** висвітлено короткі результати роботи у трьох розділах, аналіз поставлених та виконаних завдань.

Проаналізувавши 150 лексичних одиниць, ми зробили висновки щодо частотності типів семантичних змін в політично коректній лексиці (узагальнення, уточнення, інверсія, синонімізація); співвідношення значення політично коректних та некоректних лексичних одиниць; встановили поширені типи семантичних змін, спираючись на класифікацію Беатріс Сесілії Уоррен; розглянули сутність перетворення значення в ПКМ та способи, якими це досягається; а також з'ясували місце лінгвокультурологічного компонента в перетворенні значень в ПКМ.

Основний інструментарій змін значення в ПКМ складають наступні чотири способи:

- **розширення** (generalization), що відбувається за допомогою використання частин складного слова або афіксів, що виражають більш загальні поняття, наприклад, людину замість конкретної статі;
- **уточнення** (particularization) значення відбувається при заміні слова на вужче за значенням;
- **інверсія** (reversal) в ПКМ відбувається при заміні частин складного слова або афіксів на протилежні за значенням;
- **синонімізація** або (класифікацію Беатріс Сесілії Уорен імплікація (implication)) в ПКМ виражається в заміні некоректного слова на близьке за значенням, але без образливої конотації.

Політична коректність та її мова продовжують бути суперечливим питанням протягом десятиліть, тим не менше, інтерес до цього мовного явища все ще видається приводом упереджено підкріпити певну ідеологічну позицію. Перспективи цієї роботи вбачаємо в подальшому дослідженні способів творення ПКМ на матеріалі, наприклад, англomовної преси.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Пачос А. В. *Language-And-Culture Aspect of Politically Correct Language*. "Студентські наукові праці: Могилянські читання", ЧНУ імені Петра Могили, 2018.

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНО КОРЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація

В роботі розглядається феномен політичної коректності (ПК), її мова, культура та лінгвістичні аспекти. В останні два десятиліття спостерігається підвищений інтерес до цього явища, частково через висвітлення в засобах масової інформації, розвиток соціальних мереж та активність лівих політичних організацій. У цій статті розглядаються семантичний аспект ПКМ. Це питання ігнорується в зв'язку з більш нагальними проблемами ПК – це дослідження прагне заповнити прогалину.

Незважаючи на відсутність великої кількості досліджень, присвячених семантичному аспекту ПКМ, були зроблені висновки щодо механізмів перетворення ПКМ та її мовно-культурних сторін.

Ключові слова: політична коректність, політично правильна мова, евфемізми, евфемізація, ПК, ПКМ.

СПОСОБЫ СОЗДАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИ КОРРЕКТНОЙ ЛЕКСИКИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

В работе рассматривается феномен политической корректности (ПК), ее язык, культура и лингвистические аспекты. В последние два десятилетия наблюдается повышенный интерес к этому явлению, частично из-за его освещения в средствах массовой информации, развития социальных сетей и активности левых политических организаций. В этой статье рассматриваются семантический аспект ПКР и процессы, лежащие в основе преобразования оскорбительных терминов в их политически корректные аналоги. Эта проблема, по-видимому, игнорируется в связи с более острыми проблемами ПК – это исследование стремится заполнить пробел.

Несмотря на отсутствие большого количества исследований, отдельно посвященных семантическому аспекту ПКР, были сделаны выводы в отношении механизмов преобразования в политически корректной речи и ее культурных сторон.

Ключевые слова: политическая корректность, политически корректный язык, евфемизмы, евфемизация, ПК, ПКР.

THE TECHNIQUES OF CONSTRUCTING POLITICALLY CORRECT LEXICON IN ENGLISH

Abstract

The paper is a systematic study of semantic changes represented in politically correct lexicon. In the last two decades the phenomenon of political correctness became one of the central issues in Northern American media discourse. There has been a raise of interest in this movement, partially due to the media coverage, development of social networks, where users tend to be vocal about controversies, and augmented activity of left-wing political organizations. The paper explores the notion of political correctness (PC), its language, culture, and types of transitions in its lexical units; it brings into focus linguistic aspects of politically correct language for instance, the types of semantic change and mechanisms underlying it. This issue seems to be neglected in comparison to more poignant social issues of political correctness – this research strives to bridge the gap.

Despite the lack of investigation focused specifically on semantic change in politically correct language (PCL), several conclusions in regard to the issues and concerns of PC movement, its language and culture aspects have been drawn – the correlation of meaning in politically correct and incorrect lexical units was determined and the common types of semantic changes, based on the classification of Beatrice Cecilia Warren, were established.

Key words: *political correctness, sensitive language, bias-free language euphemisms, euphemisation, semantic change.*

